

## СЕКЦІЯ IV

### ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

**Алла Богуш**

*доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України,  
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет  
імені К. Д. Ушинського» Одеса, Україна*

**Людмила Березовська**

*доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики  
дошкільної освіти  
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет  
імені К. Д. Ушинського» Одеса, Україна*

### ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

**Ключові слова:** комунікація, міжкультурна комунікація, мовленнєвий етикет, професійна підготовка.

В умовах глобалізаційно-інформаційних процесів які відбуваються в Україні, проблема міжкультурної комунікації набуває особливої актуальності у науковій парадигмі. Розвиток міжнародних зв'язків та участь України у різноманітних грантових програмах (Еразмус+, Fulbright Ukraine, Global UGRAD та ін.), сприяла можливості укладання угод між університетами щодо обміну між студентами та можливості отримання здобувачами вищої освіти на другому «магістерському» рівні подвійних дипломів. У зв'язку з цим підвищується інтерес до мовної освіти як важливого інструменту життєдіяльності людини в умовах полікультурної та мультилінгвальної діяльності.

Проблемі міжкультурної комунікації присвячено дослідження українських (В. Андрущенко, Ф. Бацевич, І. Дзюба, Б. Євтух, Л. Мацько та ін.) та зарубіжних (М. Бахтін, В. Скалкін, Е. Холл, Дж. Мартін, В. Фурманова, Г. Чен та ін.) учених. Науковці (Н. Бориско, Л. Голованчук, О. Красковська, Дж. Мартін, Ю. Пассов, Г. Чен та ін.) зазначають, що міжкультурна комунікація пов'язана з умінням досягати взаєморозуміння у процесі спілкування. Дослідники (Р. Портер, О. Садохін, С. Тер-Мінасова, Е. Холл та ін.) вказували на тісному зв'язку мови й культури у процесі міжкультурної комунікації.

Незважаючи на те, що проблема міжкультурної комунікації посідає вагоме місце в наукових розвідках, однак питання навчання міжкультурного спілкування майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО) з позицій особистісної і професійної готовності до міжкультурної комунікації потребує подальших досліджень.

**Мета роботи** полягає у визначенні ефективних методів навчання, моделювання міжкультурних ситуацій у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

Поняття «міжкультурна комунікація» увійшло в науковий обіг у другій

половині ХХ ст. завдяки виходу книги американських науковців Е. Холла і Д. Трагера «Культура як комунікація» («Culture as Communication»), у якій зазначене поняття розглядається як особливий аспект спілкування людей (Грушевицкая, 2003: 8). Учені означене поняття розкривали через призму двох понять – «культура» та «комунікація» (Грушевицкая, 2003: 8). За визначенням Е. Холла, культура – це комунікація, а комунікація – це культура (Грушевицкая, 2003: 81).

Зауважимо, що в науковій літературі поряд з терміном «міжкультурна комунікація» вживаються синонімічні поняття міжкультурна комунікація, крос-культурна комунікація (crosscultural communication), транскультурна комунікація (transcultural communication), інтеркультурна комунікація (intercultural communication) та ін.

У словникових джерелах поняття «міжкультурна комунікація» пояснюється як «процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, послуговуються різними ідентичними мовами, відчувають лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» (Бацевич, 2005: 9).

У дисертаційному дослідженні М. Сотер, пояснює міжкультурну комунікацію як інтегровану якість особистості, що включає знання, вміння, навички, якості та цінності, позитивну мотивацію та налаштованість на міжкультурну взаємодію, спрямовану на ефективне виконання професійних обов'язків через продуктивну комунікацію побудовану на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, співпраці, толерантності, емпатії, мобільності, відсутності етноцентризму, відкритості, готовності до діалогу, вмінні сприймати і розуміти інші культурні позиції і цінності (Сотер, 2018: 17).

На нашу думку, міжкультурна комунікація – безпосередній акт спілкування, що включає обмін думками між мовцями різних національних культур, побудовані на толерантних, гуманних взаєминах.

Культура професійного спілкування майбутнього вихователя ЗДО характеризується рівнем розвитку комунікативних знань та вмінь, володіння нормами мовленнєвого етикету, засобів мовленнєвої виразності, що дозволяє здійснювати міжсуб'єктну взаємодію, спрямовану на ефективне виконання професійних обов'язків.

Для з'ясування вміння студентів здійснювати комунікацію з представниками інших культур, було проведено анкетування.

Так, на запитання анкети: «Як Ви оцінюєте власну можливість налагоджувати продуктивну професійну взаємодію з представниками інших культур?» 47,8 % респонденти зазначили «позитивно», 32,3 % відповіли «задовільно»; 12,4% опитаних вказали «важко відповісти», 7,5 % зауважили, що «не до всіх представників національних меншин ставлюся позитивно».

Наступне запитання анкети мало на меті з'ясувати: «Чи потрібно у процесі навчання опановувати навички міжкультурної комунікації?» 43,7 % респондентів відповіли схвально «так, потрібно, оскільки це сприяє кращому розумінню

представників іншої культури», не визначились із відповіддю 17,5% респондентів, 14,8% зауважили, що потрібно, оскільки це сприятиме можливості працювати закордоном, 14,3% вказали, що це сприятиме уникненню непорозумінь, 9,7% – вважають, що не потрібно.

У процесі анкетування нас цікавило «Чи здійснюється підготовка у закладі освіти до міжкультурної комунікації? Якщо так, то вкажіть дисципліну». Результати анкетних даних засвідчили, що цілеспрямована професійна підготовка студентів до міжкультурної комунікації не здійснюється. Аналіз навчальних планів та освітніх робочих програм спеціальності 012 «Дошкільна освіта» для другого «магістерського» рівня вищої освіти підтвердив відсутність дисциплін та тем в освітніх робочих програмах, присвячених міжкультурній комунікації.

Формування навичок компетентної міжкультурної комунікації вимагає від майбутніх вихователів уміння спілкуватися, володіти мовленнєвим тактом, уникати міжкультурних непорозумінь. Для успішної реалізації цих завдань необхідно під час проведення практичних занять дисциплін професійної та практичної підготовки відпрацьовувати зі студентами практичні вміння здійснювати комунікацію, озброювати їх різноманітними тактичними прийомами задля досягнення взаєморозуміння. Доцільними вважаємо залучення студентів до моделювання професійно спрямованих ситуацій, що мають місце в міжкультурній комунікації з представниками різних культур, які відрізняються мовою, поведінкою, звичаями, традиціями тощо. Зауважимо, що Одещина полінаціональний регіон, на території якого проживають представники 133 національностей, тому вміння комунікувати з представниками різних національних меншин є вкрай важливим у підготовці вихователів ЗДО.

Вважаємо необхідним моделювання педагогом конкретних ситуацій міжкультурного спілкування та пошук ефективних шляхів їх вирішення, розвиток власних можливостей, пошук необхідних ідей для відпрацювання комунікативних стратегій та тактик поведінки у конфліктних ситуаціях.

**Висновки.** Важливим завданням сучасної освіти є виховання толерантної особистості, здатної пізнавати й творити культуру шляхом конструктивних взаємин, що вимагає високого рівня комунікативної культури, комунікативної компетентності, розвинутих навичок спілкування та вміння вести діалог.

## REFERENCES

1. Batsevych F. S. (2007). *Slovnnyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii [Dictionary of terms of intercultural communication]* Kyiv : Vydavnytstvo «Dovira», 2007. 205 s. [in Ukrainian].
2. Grushevitskaya T. G., Popkov V. D., Sadohin A. P. (2003). *Osnovy mezhkulturnoy kommunikatsii [Basics of Intercultural Communication]* Uchebnik dlya vuzov. Moskov, YuNITI-DANA, 352 s. UR L: <https://en.calameo.com/read/00228697367792c160634> [in Russian].
3. Coter M. (2018). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh inzheneriv sudnomekhanikiv do mizhkulturnoi komunikatsii [Formation of future marine engineers' readiness to intercultural communication]* dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kherson, Ternopil. 297 s. [in Ukrainian].